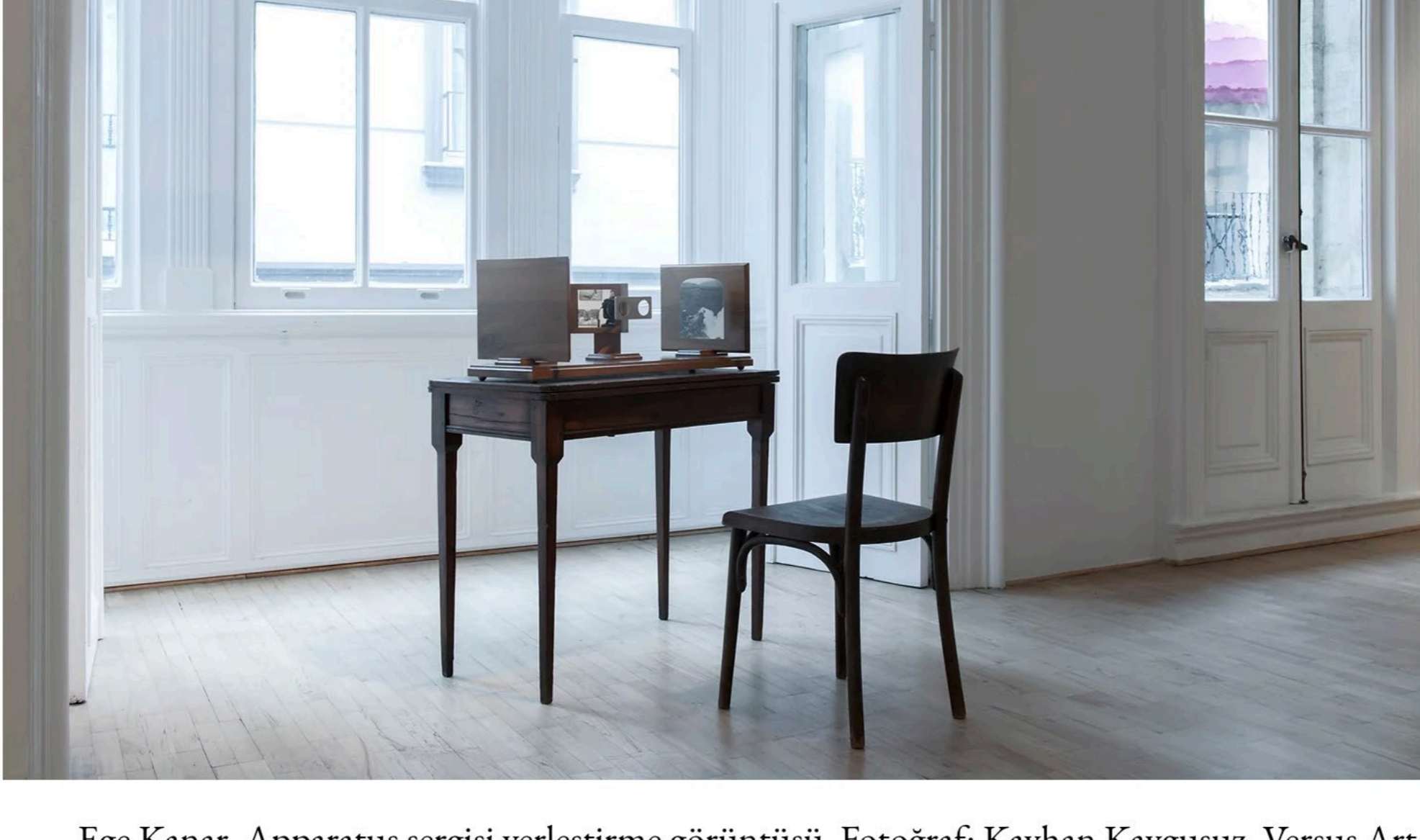

Rana Öztürk · 12 Ara 2019 · 6 dakikada okunur

Bir keşif aygıtının tarihsel yolculuğu

Ege Kanar'ın, 10 Ekim-18 Kasım 2019 tarihleri arasında Versus Art Project'te gerçekleştirdiği *Apparatus* başlıklı sergisi, NASA'nın Mars yüzeyinde araştırma yapmak üzere gönderdiği Opportunity adlı uydunun 15 yıl boyunca Dünya'ya gönderdiği görüntülerin kamuya açık arşivinden yola çıkarak fotoğrafik görüntünün doğasına dair kapsamlı bir çalışma ortaya koyuyordu. Kendisine biçilen 90 günlük ömürden çok daha uzununu yaşayan uyd-kamera, ismine yarasız şekilde, fotoğrafın bilgi toplayan ve ileten bir araç olarak gördüğü ideolojik işlevleri geçmişten bugüne geniş bir çerçevede değerlendirme fırsatı da vermiş oluyordu. Kanar, bir yandan Mars'a dair bilgimizi belirleyen fotoğrafların sunan Opportunity'nin izini sürerken, bir yandan da insanın doğa ve manzarayı mekanik olarak çoğaltılabilir şekilde zapt edebilme arzusunun tatmin eden bir teknoloji olarak fotoğrafın tarihsel yolculuğunu izliyordu. Sergi, bugün İnternet'in oluşturduğu görsel koleksiyona ucu bucağı yokmuş gibi görünen bir görsel dünya yaratma işlevi kazanan fotoğraf teknolojisinin günümüzdeki ideolojik konumuna dair bir yorum da getiriyordu

11 dakikalık okuma

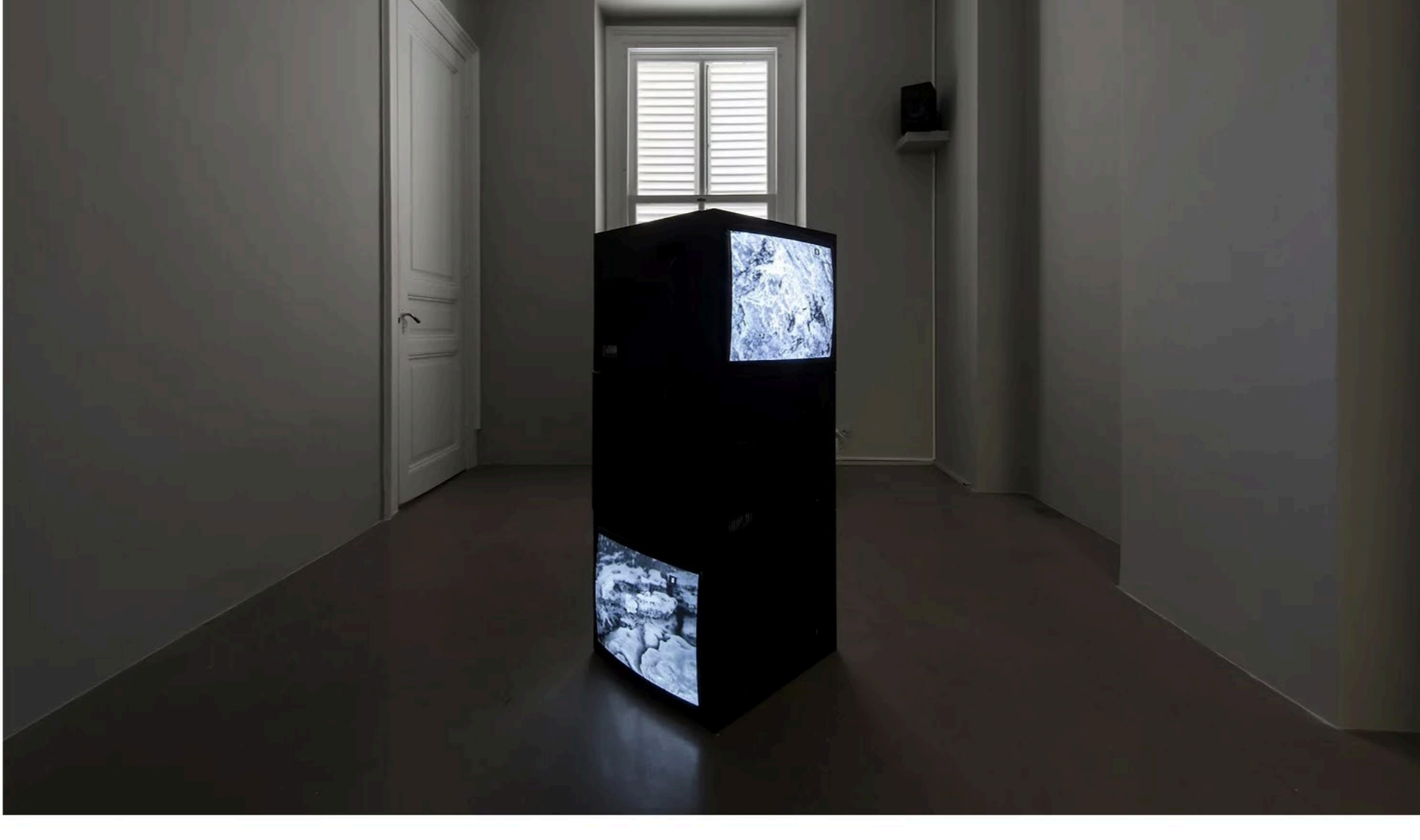

Ege Kanar, Apparatus sergisi yerleştirme görüntüsü, Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz, Versus Art Project'in izniyle

Anlık görüntüleri iki boyutlu bir düzlemde yakalayıp saklayabilme olanağını sunarak görsel dünyamızda çığır açan fotoğraf, 19. yüzyılın toplumsal taleplerini karşılayan bir keşif olarak hızla popülerleşmiş ve pek çok alanda işlev görmeye başlamıştı. Kısa sürede sanattan bilime, antropolojiden arkeoloji ve coğrafyaya pek çok alanın yöntemini ve içeriğini belirleyen bir teknik haline geldi. Dönemin teknolojik ilerlemelere ve mekanikleşmeye düşkünlüğü, modern bürokratik kurumların ve bilimsel çalışmaların belge ve sınıflandırma pratiklerine duyduğu ihtiyaç, görselliği mekanikleştiren bir keşif olarak fotoğrafın etkisini hızla yaygınlaştırdı. Fotoğrafın daha önce gözüne görme kapasitesiyle sınırlı olarak görülebilen şeyleri mekanik gözüne verdiği imkânlarla yakalayıp dolaşıma sokabilme kapasitesi, görme deneyimimizi ve algımızı bir daha geri dönülemez şekilde değiştirmişti. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle sürekli değişip gelişen fotoğrafın kaydetme becerisi bir yandan bilime araç da oluyordu. Böylelikle ürettiği gerçeklik algısıyla bilimsel doğruluk fikrini üretip vurgulayan bir keşif aygıtına dönüştü. Fotoğraf, bilimselliğe dayalı aydınlanma düşüncesinin bir uzantısı olarak dünyayı daha iyi gözlemleyip anlamlandırmanın bir yolu oldu. Bu sebepten de bilinmeyen dünyaların keşfinde, farklı coğrafyalar ve öteki kültürlerle karşılaşma anlarında kullanılan en temel araçlardan biriydi.

İşte *Apparatus* sergisi, günümüzde artık Dünya ötesinde gerçekleşen bir keşif sürecini belgeleyen bir arşivi ele alarak fotoğrafın farklı coğrafya ve kültürlerin keşfi sırasında kolonyalist bakışı oluşturmada rolünü günümüzdeki uzay araştırmalarına bağlıyordu. Bu arada stereoskopun, kağıt baskı ve dijital görüntü teknolojilerine, televizyon ve Google arama motoruna, farklı teknolojilerin arasında 19. yüzyıldan bugüne uzanan ideolojik bir bağ kuruyordu. Gerçeği kopyalayıp yeniden üreten ve kurgulayan araçlardan biri olarak fotoğraf artık yalnızca Dünya'yı değil Mars gibi başka bir gezegeni de tanıyıp algılamamız için bir araç olmuş durumda. Peki bu algı Mars'ın kendi hakikatine ne kadar yakın olabilir? Sergi bir bakıma, stereoskopun aynalı düzeneği sayesinde şaşkınlıkla gördüğümüz üç boyutlu görüntüyle Opportunity'nin iki gözlü panoramik kamerasının yarattığı bileşik görüntü arasında görsel temsillerin yanıtıcılığı bakımından bir ilişki kurarak bu soruyu yanıtlamış oluyordu.

Sergide, fotoğraf serisi ve yerleştirmeleri ile televizyon ekranlarında hareketli görüntü ve ses içeren bir yerleştirmeden oluşan toplam yedi farklı iş yer alıyordu. Hepsi ayrı ayrı da işleyebileceğiniz işler, sergi içinde bütün bir hikayenin parçası oluyor ve hem fotoğraf tarihine referans vererek görsel teknolojilerin bugünkü işlevine dair bir yorum getiriyor, hem de fotoğrafik teknolojilerin sanatçıların kullanım biçimlerine yakın sanat tarihinden yöntemlerden yararlanan bir dille yanıt veriyordu. Erken dönem kavramsal sanatçıların fotoğrafın belge niteliğine vurgu yapan yaklaşımları, seri ve dizilere olan ilgileri ile fotoğrafın estetik bir görüntüden bilgi nesnesi olarak kullanıma eğilimlerinden izler Kanar'ın işlerinde de görülüyor. Yine aynı dönemlerden Nam June Paik'i anımsatan, kusurlu görüntüler ve Mars yüzeyindeki delik görüntülerinden üretilen sesi yayan TV ekranlarıyla yapılmış bir heykel yerleştirmesi de elektronik görüntü teknolojilerinin ve videonun sanat alanına girilmesiyle medya sanatlarının dönüşüm sürecine dair referanslar taşıyordu.

Ege Kanar, Apparatus sergisi yerleştirme görüntüsü, Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz, Versus Art Project'in izniyle

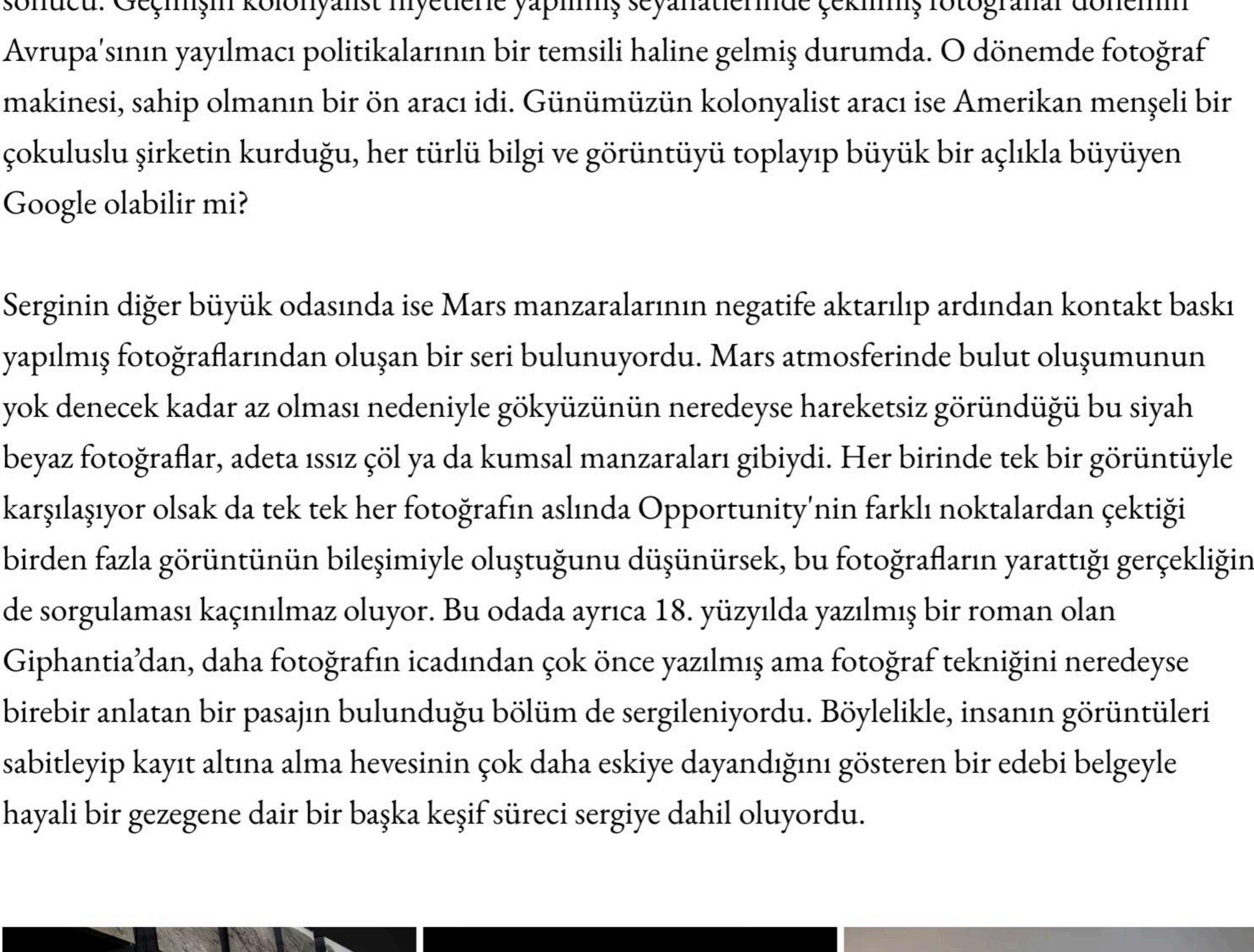
Bu doğrultuda, sanatçı sergiye Sabald'dan bir alıntıyla başlamış. Bu alıntı, görmenin teknolojileri değişse de görme biçimlerimizin ya da görmeyle ilgili meselelerin aynı kaldığını düşündürerek, tüm serginin genelinde farklı dönemler ve teknolojiler arasında kurulan bağ ile fotoğrafın ideolojik ve politik niyetlerin uzantısı bir aygıt olarak süregiden pozisyonuna işaret ediyordu. Kağıt üzerine analog baskıdan, dijital baskıya, video yerleştirme ve günümüz 3D teknolojisinin ilk tasarımlarından biri sayılabilecek aynalı düzeneğiyle stereoskopa uzanan çeşitlilikte teknikleri bir araya getirerek, fotoğrafik bakışa dair genel bir panorama çizmeye çalışıyordu. Bu panoramada temel çerçeveyi Opportunity'nin görsel arşivi oluştursa da, sergi içinde bu arşivi, insanlık tarihinin fotoğrafla belgelemiş sayısız anını içeren çok daha geniş bir görsel arşivin parçası haline getiriyordu. Google'ın temsil ettiği neredeyse sınırsız bir görsel koleksiyon, geçmişten günümüze pek çok imgeyi aynı anda içinde barındırıyor ve sürekli olarak da büyümeye devam ediyor.

Serginin ana odasında işte bu iki arşiv bir arada sunuluyor ve Mars görüntüleri görme deneyimimize eklenen online bir dünyaya karışıyor. Google'ın haritalarında karşımıza çıkan uydü fotoğrafları sayesinde dünya üzerindeki pek çok yere henüz hiç gitmemişken göz atıp aşinalık kazanabiliyoruz. Artık neredeyse fotoğraflanmayan hatta fotoğrafı çekilerek İnternet ortamında temsil edilmeyen yerlerin var olmadığına ya da hiç gidilmemiş olduğuna inanacağız. Oysa ne Dünya, ne de Mars fotoğraflarının temsiliyle algılanabilecek kadar sınırlı. Öyleyse yüz binlerce görüntünün bir arşivi içinden bir Mars topografya haritası oluşturmak, Mars'a dair bütünlüklü bir fikir edinmek ne kadar mümkün?

Kanar bu iki dev arşiv içinden yapılmış seçimlerle iki yerleştirme oluşturmuş. Mars yüzeyinden çekilmiş panoramik görüntülerin detayları, satıli halde sergileniyor. Her formatında başlatılabilir olarak tanırım yapıları gibi bloklar halinde dizili halde sergileniyor. Kar bir köşede Mars yılındaki gün sayısı kadar yaprak üzerinde o karedeki görüntünün, renkli Mars panoramaları elde etmek için kullanılan filtreden biriyile çekilmiş halleri görülüyordu. İzleyicilerin yapıları koparmasıyla etkileşimli hale gelen yerleştirme, her bir kopan yaprakla birlikte yeni bir görüntü kazanmış oluyordu. Yüzeyin asla bütün olarak görülemediği olmasın ve her bir fotoğrafik bırakışın görsel bir kolaj gibi ancak kurgusal bir bütün oluşturacağını altını çizen bu yerleştirme, izleyicinin katılımıyla algılama süreçlerindeki özneliliğin rolünü de vurguluyordu.

Diğer yerleştirmede ise Kanar, kendi çektiği bir dağ manzarasını Google'ın görselle arama özelliğiyle aratıp bulduğu bir dizi benzer fotoğraf içinden seçilmiş görüntülerle karşı karşıya getiriyordu. Kanar'ın ulaşılması zor zirveleri gösteren siyah beyaz fotoğrafı keşif ve yolculuk fikirlerini uyandırırken, vahşi doğaya karşı insanın zaferini simgeleyen manzara fotoğrafı türünü vurguluyor; insan, doğa ve coğrafya arasındaki bağı tamamlayan aygıt olarak fotoğraf makinesini işaret ediyordu. Google görüntüleri içinde her şeyi görmek mümkün olsa da kolonyal zamanlara kadar uzanan keşifleri, seyahatleri, uzak coğrafyaları anımsatan fotoğraflar daha fazla yer almış görünüyordu. Google'ın aralıksız olarak tüm bir dünyanın bilgisini toplayıp durması gibi, fotoğraf yolculuğu tüm bir yerkürenin ve üzerindeki dağ, tepe, şehir, insan, hayvan, bitki ve nesnelere görülebilirden, daha fotoğrafın icadından çok önce yazılmış ama fotoğraf tekniğini neredeyse bibeire anlatan bir pasajın bulunduğu bölüm de sergileniyordu. Böylelikle, insanın görüntüleri hayali bir gezegene dair bir başka keşif süreci de dahil oluyordu.

Ege Kanar, Apparatus sergisi yerleştirme görüntüsü, Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz, Versus Art Project'in izniyle

Fotoğraf makinesinin çekim sırasında doğası gereği önünde bulunan nesneye eş zamanlı olarak bir arada bulunuyor olması, fotoğrafın olabilecek en nesnel bakışı sunduğuna dair insanın bugüne dek sürmesinin nedeni oldu. Gerçeğin kaydedilebilir görsel kanıtı olarak fotoğrafın Mars örneğinde de halen devam eden bir bilimsellik algısı yaratıyor. Oysa Opportunity'nin Mars yüzeyinde bıraktığı delici izler, bu bilimselliğin nesneliliğini de zedeleyerek aslında, Sergide koridor boyunca görülebilir ve izlerin görüntüleri, sergi sonundaki video yerleştirmede daha da rahatsız edici bir şekilde karşımıza çıkıyor. Makineyle üretilmiş her bir görüntü, sırf makinenin o an orada olarak o görüntüyü nüfuz etmesiyle bozulmuş oluyor aslında. Her zaman Mars yüzeyindeki delikler kadar somut izleri olmasın da kamerasının varlığı daima çektiği görüntüyü yapıyor. Böylelikle bakışla biçimlenmemiş bir varoluşa dair bir bilginin de mahrum kalıyoruz. Ege Kanar'ın sergisi fotoğrafik bakıştaki tüm bu karmaşık dengelere dair çok katmanlı bir düşünce ortamını sunuyordu.

#hergünebirayrı #artunlimited #unlimiteddrag #EgeKanar #VersusArtProject